
Rolul special al avocaților în apărarea democrației

**Av. Andra Ionescu
Baroul București**

Existența însăși a profesiei de avocat într-o țară garantează existența unui stat de drept în acea țară. În egală măsură, avocații și asociațiile profesionale de avocați joacă un rol fundamental în apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv dreptul de acces la o justiție echitabilă și eficientă. Avocații, așa cum remarca Alexis de Tocqueville, reprezintă cea mai puternică barieră împotriva regresiei democrației.

Fiecare națiune are nevoie de un grup ghidat de o viziune pe termen lung și dezinteresată asupra statului și a societății. Ca un corp educat, activ și organizat, independent și separat de stat, avocații sunt capabili de a fi acest grup. De ce?... Întrucât avocatul este garantul procedurii, cel care limitează pe cât posibil arbitrariul, care prezervă și aduce securitatea juridică și încrederea în lipsa căreia nicio economie nu se poate dezvolta de manieră durabilă¹.

Avocații sunt special instruiți în a cunoaște scopurile sistemului juridic. Ei sunt mecanicii sistemului juridic; conduc și ajută la reglarea fină a motorului, știind că, dacă nu este în stare de funcționare, nu va ajunge la destinație. În democrațiile constituționale, avocații dețin un monopol în a asigura că cetățenii pot profita de statul de drept. Dacă avocații nu protejează și asigură accesul persoanelor la un sistem legal funcțional, nimeni nu o va face.

Cum spunea Anthony Kronman: „*Avocații servesc intereselor private ale clienților, dar se îngrijesc și de integritatea și justiția sistemului juridic care definește ordinea publică în care aceste interese sunt urmărite. În acest fel, ei oferă o legătură între domeniile vieții publice și private, ajutând să se reîntregească ceea ce forțele privatizării încearcă să despartă în mod constant.*” Astfel, ei pot servi ca mediatori ai ordinii sociale, contribuind la realizarea unor înțelegeri principiale și creative, care permit o coexistență pașnică, o armonie socială și, în cel mai bun caz, existența justiției sociale.

Codul deontologic al avocaților din Uniunea Europeană în articolul privind *misiunea avocatului* prevede că: „Într-o societate întemeiată pe respect față de justiție, avocatul îndeplinește un rol special. Îndatoririle avocatului nu se limitează doar la executarea fidelă a unui mandat în cadrul legii. Avocatul trebuie să vegheze la respectul Statului de drept și a intereselor celor ale căror drepturi și libertăți le apără. Este îndatorirea avocatului nu numai să pledeze pentru cauza clientului său ci și să fie sfătuitoarea clientului.”

Pot fi văzuți, deci, ca niște "experți tehnici" care oferă clienților acces la mecanismele complexe ale legii sau ca persoane care acționează ca și "consilieri înțelepți", ajutând clienții să înțeleagă nu doar ceea ce este legal, ci și ceea ce este corect. Așadar, în lumina acestui statut – de consilieri înțelepți - ca fini observatori ai literei legii, avocații constituie sursa principală în explicarea pe înțelesul tuturor a obligațiilor legale pe care omul le are în societatea în care trăiește (similar unor profesori de civică), cât și în a-l ajuta pe cetățean și a-i completa ceea ce îi lipsește în cunoașterea legii și a modalităților de apărare a drepturilor sale.

De reținut că, avocații, prin rolul asumat, servesc întotdeauna doi clienți simultan - cei în

¹ Patrick Henry, *Avocatul reprezintă dreptul la dreptate: să îl apărăm!*, Manualul anual al Zilei Europene a Avocaților 2018

numele cărora sunt angajați și societatea în sens larg. Astfel, conform teoriei lui Jacques Vergès, avocatul are un dublu rol - pe de-o parte, acela de auxiliar al justiției, prin apărarea asigurată ajutând justiția să fie lucidă, să descopere adevărul judiciar și să se pronunțe în cunoștință de cauză, iar pe de alta, cel constând în apărarea concretă a intereselor unei persoane, persoană pe care trebuie să o înțeleagă, cu scopul de a pricepe și exprima *adevărul* său.

Rolul civic al avocatului putem spune că incumbă, în linii mari, trei obligații fundamentale - i) implicarea activă în dezvoltarea și susținerea cadrelor legale, inclusiv a celor care guvernează propria organizare a profesiei; ii) în ceea ce privește relațiile avocaților cu clienții, o anumită responsabilitate pentru calitatea justiției care se realizează prin asistența juridică; iii) accesul la justiție și, raportat la responsabilitățile baroului, nu numai să se angajeze în activități *pro bono*, ci și să susțină un sistem care oferă servicii juridice pe scară largă celor care au nevoie cel mai mult de ele.

Într-o altă ordine de idei, dacă la nivel de principiu, într-un stat de drept, avocatul trebuie să trateze cu respect judecătorii și întreaga breaslă a acestora, aceasta nu presupune faptul că avocatul nu poate dezvălui lipsurile, greșelile, defectele din actul justiției. Aceste acțiuni trebuie, însă, a fi întreprinse într-o manieră de critică și propuneri, și nu de ofensă. Astfel s-a pronunțat și CtEDO în cauza *Morice c. Franța*, prin decizia din 24.04.2015, unde a susținut că: „un avocat trebuie să aibă posibilitatea să atragă atenția publicului asupra eventualelor disfuncții judiciare, iar autoritatea judiciară să poată beneficia de o critică constructivă. Avocații au dreptul de a se exprima public, cu privire la modul de funcționare a justiției, atât timp cât, critica lor se încadrează în anumite limite”.

De asemenea, inerent activității desfășurate, au obligații unice de a sprijini reforma legii care sporește drepturile individuale. Așa cum istoria ne-a arătat, avocații sunt, de obicei, catalizatorii reformelor progresive în structurile juridice și sociale ale națiunii. Modul în care acești actori au reușit să imprime o nouă mișcare în societate este cel mai bine ilustrat prin oferirea câtorva exemple fie în plan internațional, cum este cazul lui Mahatma Gandhi, dar și în plan național și ne gândim la Mihail Kogălniceanu care a avut un rol covârșitor la punerea bazelor României Mici, dar și contribuția zecilor de avocați din Transilvania și Banat la Marea Unire.

Avocatul funcționează ca un agent esențial al schimbării, care testează în mod constant limitele de interpretare și semnificația conceptelor cu care operează². Încearcă, adeseori, să revoluționeze la scară mică sistemul, propunând abordări și interpretări care ies din rigorile literei legii, pentru a atinge obiective valoroase din perspectivă civică, pentru a umple sau corecta lacune legislative. În plus, găsește mijloace inovatoare de a răspunde unor nevoi pe care legiuitorul încă nu le-a identificat, creând astfel un impact care depășește sfera profesiei sale³.

Momentele revoluțiilor democratice aduc o mai mare conștientizare a drepturilor și valorilor fundamentale, iar aceste revoluții necesită o profesie juridică independentă dispusă să acționeze ca un intermediar între popor și guvernul său. Rolul istoric al avocaților care au servit drept gardieni ai libertății și independenței în societățile democratice nu poate fi uitat.

Avocații experți în materie – deopotrivă aceea a propriei țări, cât și a altor țări – pot identifica când normele legale nu mai servesc în interesul națiunii și furniza argumente fundamentate care să susțină un apel către revoluție/schimbare. Mai mult, avocații au abilități reprezentative și retorice necesare dirijării mișcărilor sociale. Ei pot analiza și propune soluții pentru nenumărate scenarii. Liderii mișcărilor sociale nu trebuie doar să inspire mișcarea, ci trebuie să exprime și obiectivele mișcării și să le conecteze cu întreaga societate. Avocații au abilități de exprimare și organizare care îi fac îndeosebi utili în revoluții.

Raportat la astfel de momente cheie în evoluția unei societăți, cum sunt cele de modificări constituționale revoluționare, în special acelea în care statul este format și dezvoltat, avocații

² Sorina Doroga, Alexandra Mercescu, *Avocatul în jurisprudența CEDO. Schița unui portret, vol. Despre juriști*, ed. Universul Juridic, București, 2017, pag. 151

³ Idem, pag. 157

dobândesc o importantă relevanță politică. Ei găsesc soluțiile legale problemelor de natură politică, asigurând argumente juridice și putând prelua poziții de conducere politice. Este de necontestat că profesiile legale organizate pot contribui semnificativ la reformarea societății, atât structural cât și instituțional. După cum demonstrează marile revoluții din Anglia, America și Franța, avocații au oferit, de-a lungul istoriei, rațiuni ideologice prin transformarea limbajului juridic tehnic într-un discurs general privind drepturile și libertățile.

În definitiv, putem concluziona că rolul avocatului poate fi descris, pe larg, ca îndeplinind patru funcții – **i**) de instrument (când acționează ca mandatar în realizarea intereselor clienților); **ii**) de protecție (ajutând oamenii nu numai să prevadă riscurile, dar ajutându-i și să aprecieze pe care să și le asume în vederea atingerii obiectivelor vizate); **iii**) aplanator/ajutor în conflict (fie prin asigurarea unei apărări eficiente în fața instanțelor, fie prin facilitarea unor mecanisme amiabile de rezolvare a disputelor); **iv**) educator civic (include, bineînțeles, tot ceea ce face ca voluntar în acțiuni civice vrednice; include activitățile vaste și în expansiune în care se implică ca membru al baroului și ca participant la inițiativele de reformare a legii). Toate acestea reprezintă modalități importante în care avocații contribuie la țesătura și calitatea vieții.